

ANTONI TORRENT I MARQUÈS.
Restaurador de Música Antiga
Catalana a 78 revolucions.
Fonoteca de Vilassar de Mar
C/ Sant Roc 2 –1r-2ª.
08340 Vilassar de Mar.
Tel. 93.759.56.27 Fax: 93.750.66.71
Email: vilassardana@eresmas.net
Email fonovilassar78@eresmas.net

ELS PRIMERS ENREGISTRAMENTS A CASA NOSTRA.

Segons l'inoblidable periodista Josep Maria Lladó, sembla que el primer importador de fonògrafs a Catalunya fou un físic barceloní anomenat Dalmau i que el va presentar a l'Ateneu Barcelonès, una entitat ja de gran prestigi. La primera gravació que es va escoltar fou una salutació del seu inventor, T.A.Edison dedicada a la ciutat de Barcelona. Tot això succeïa el 1.878, un any després de l'invenció del fonògraf. Seguidament el capità general de Catalunya, Eduardo Blanco, enregistrava un missatge i el mateix Ateneu gravava una peça del tenor Rincón i un duet de les cantants Rovira i Wehrle.

Amb motiu de l'Exposició Universal de Barcelona de 1.888 i la de Paris de 1.889, algunes famílies esnobs i benestants de Catalunya van adquirir l'invent de moda, el fonògraf.

De totes maneres els primers enregistraments, diguem-ne de certa importància, no arriben fins al 1.900. En fonògrafs hi ha enregistraments d'Isaac Albèiz i Joaquim Malats en solos de piano, fets a Barcelona el 1.903.

L'única marca de discos existent al mercat, la "**Berliner's**", inicia la seva cursa a casa nostra just al darrer any del segle XIX, el 1.900. Grava 175 matrisos, de les que 71 foren desestimades com a defectuoses i, per tant, es premsà 104 discos. Són discos gravats a una cara. A la cara impressionada s'hi veu l'angelet fonogràfic, la marca Berliner's i Gramophone amb la informació específica gravada a ma mitjançant un punxó. A l'anvers s'hi pot llegir "Reproduced in Hannover",

En aquest lot d'enregistraments i participen, entre d'altres:

.- **L'Orfeó català** enregistra, a mes de música religiosa, la sarsuela "El Maestro de obras", la dansa de "Marina", La celadora, La pastoreta, Los Xiquets de Valls i Lo cant dels ocells.

.- **El cor Catalunya Nova** enregistra:

Benedictus de la "Missa de Glòria – i nou cançons catalanes en les que hi figuren:

Els Segadors (subtitulada com Himne català) – L'hereu Riera – Crit de Pàtria – La mort de la Núria - Los nets dels Almogàvers amb el subtítol de "Rigodon bélico".

Afortunada i sortosament d'aquesta coral tinc un disc d'aquella època. Es la cançó de "Els tres tambors" i que a més sona molt bé. Es un disc molt didàctic, i que invita a reflexionar.

.- **La Banda de la Casa de Caritat de Barcelona** que enregistra:

Sis sardanes: La platja de Riells amb dues versions, Montserrat, Mercedes, Maria Cristina i Garin.

Tres havaneres, dos xotis, dues malaguenyes, una masurca i una peça "americana" titulada "Despedida".

Sorprèn i molt el fet que 6 dels 15 enregistraments fossin sardanes, en una època on la sardana no era un ball estes per Barcelona. Ans al contrari, era un ball de minories populars i curtes d'armilla, es a dir, de pocs recursos monetaris.

Per aquelles dades un disc petit, enregistrat a una cara i que contenia un màxim de 2 minuts de música costava 4.00 pts. El disc de normal, el de 25 cm de diàmetre gravat a una cara, amb un màxim de 3.30 minuts de música costava 8.00 pts. Crec que llavors un sou no arribava a 5.00 pts/dia per tant disposar d'un

equip de música era un luxe a l'abast sols dels potentats i aquesta classe social no estava per les sardanes, per ells era una música pastorívola i camperola

També crida l'atenció el fet que a Barcelona encara trigaria més de 6 anys a haver-hi la primera cobla, la de l'escalenc Lluís Sureda, mentre que una banda s'atreveix a enregistrar ni mes ni menys que sis sardanes. Encara que ven mirat també les cobles del moment sonaven més a banda militar que a cobla, un fet molt sorprenen.

S'em ocorren moltes preguntes sense resposta:

Com és possible que un empresa s'arrisqui a fer aquesta inversió tant poc segura?

Per què sardanes i no un altre tipus de música més popular i més de moda a Barcelona?

D'on treuen les partícels-les la Banda de la Casa de la Caritat?

Amb quins instruments toquen les sardanes.?

Realment seria excel·lent trobar algun d'aquests discos. Jo no tiro la barretina al foc, amb la col·laboració del públic, paciència i constància tot és possible.

Fins aquí he demostrat que al voltant de 1.900 la marca "Berliner's" enregistra les primeres sardanes a Barcelona, no pas a l'Empordà on era popular; però hi mancava quota de mercat per enregistrar algun disc.

Hi ha una altra marca comercial que cal parlar-ne: la francesa "Pathé Frères".

El 1.889 un terrassenc, Josep Oller i Roca funda a Paris el mundialment famós local d'espectacles "Moulin Rouge" i "l'Olimpia" quatre anys després, el 1.893.

Un any després es funda, novament a França, el trust "Pathé Frères" dedicat, fonamentalment al cine mut; però el 1.898 també avarca el camp dels enregistraments musicals amb una particularitat: vol esquivar les patents dels gramòfons Berliner's i dels fonògrafs de T.A. Edison. Crea un sistema propi que és un gramòfon amb algunes variants importants.

1ª.- La velocitat dels seus discos es de 80 rpm en lloc de 78 dels Berliner's

2ª.- El diàmetre exterior dels discos es de 30 cms. Els Berliner's son de 12" uns 29 cms.

3ª.- El solc del disc es diferent, es més profund. Cal una aparell i una agulla especial, més llarga.

4ª.- El disc segueix girant en sentit de les agulles del rellotge, però s'inicia per l'interior i s'acaba a l'exterior.

Al revés dels Berliner's. El diàmetre d'inici del disc es variable i en alguns casos, es menor que el previst als giradiscos automàtics, i això ocasiona que no sempre es pugui escoltar l'inici de l'enregistrament

El trust "Pathé Frères" va fer aigües el fatídic 1.929; però fins al voltants de 1.920 aquesta marca va enregistrar sardanes amb la cobla "**Antiga Pep**" de Figueres fundada el 1.892. Els contactes entre la cobla Antiga Pep i la marca Pathé Frères els va propiciar en Josep Oller quan invita a la cobla actuar als seus locals de Paris.

Estic en ple estudi del tema però sembla ser que els enregistraments foren en dues etapes. Una abans de la primera guerra mundial, al voltant de 1.910 i l'altra cap als 1.918-20, després de la primera guerra mundial.

S'ha trobat un disc que podria ser de la primera etapa. Es tracta de "Lo cant del ancells de Pep Ventura" (sic). Es un disc fet a França i a l'inici de la sardana surt una veu que diu: "**El cant dels aucellets, d'en Pep Ventura, interpretada per l'Antiga Pep i impressionada per Pathé Frères**" seguidament continua l'introit de flabiol i la resta de la sardana. Això era una costum corrent als inicis dels fonògrafs no pas dels gramòfons. Aquest fet dona peu a investigar la data de l'enregistrament; però crec que en cap cas es anterior als fets per la casa Berliner's i la Gramophone.

Hem tingut la mala sort que la cobla Antiga Pep de Figueres enregistrés totes les seves sardanes a la casa Pathé, una sistema avui difícil de recuperar. Amb molts esforços, temps i paciència n'he restaurat onze sardanes. Cinc d'en Pep Ventura: El pardal-Lo toc d'oració (sic)-La Roser - Lo cant dels ancellets (sic) - Per tu ploro. Quatre d'en Morera: A sol batent - L'Ampurdà. Mes tard són gravades de nou Dues d'en Josep Serra: La pubilla ampurdanesa i Cercant l'aymada (sic)

Descartada, fins avui, que la casa "Pathé" fos la primera en enregistrar sardanes, cal investigar què passa amb la marca "Odeon" també del clan Berliner..

La marca "Odeon" es funda a París el gener de 1.904, però enregistrada a Alemanya com a marca de "International Talking Machine" i d'entrada es dedica més a la música simfònica que a la folklòrica. Fins avui no he trobat cap disc "Odeon" fet abans de 1.910-12. En poc temps arriba a ser el número 1 d'Europa en vendes; però s'arruïna durant la primera guerra mundial. Tot i això aquesta marca serà comprada o recomprada sempre per filials del trust Berliner i durarà fins a la dècada dels 40.

Arriba el 1.905, els Berliner's produïts pel clan Berliner han quedat absorbits pels "Gramophone" amb patent francesa gravats a Catalunya i impresos a Hannover. La fabricació de discos ha deixat de ser una tasca familiar per convertir-se en múltiples empreses on sempre hi ha el clan Berliner. S'inicia, d'una forma definitiva, la cursa dels enregistraments sonors de sardanes.

La primera cobla que enregistra sardanes amb sèrie és la cobla " Ampordanesa la Principal de la Bisbal." Aquest és el llistat de les 18 primeres i únics enregistraments de sardanes el 1.905

Títol:	Autor	Nº Cataleg.	
Visca la veu del poble	Antoni Agramon	G-60.242	
La pubilla Ampordanesa (sic)	Josep Serra	G-60.248	®
La perla de Catalunya	Pere Rigau	G-60.249	
Perlas y diamantes (sic)	Josep Serra	G-60.250	®
Un petonet d'amor	Pere Rigau	G-60.252	®
Recorts de cuaresma (sic)	Francesc Carré	G-60.253	
La noya de l'Ampordà (sic)	Pere Rigau	G-60.257	
Griselda	Juli Garreta	G-60.260	
Anyorança	Enric Morera	G-60.261	
Lo toch d'oració (sic)	Pep Ventura	G-60.302	
Crit de Patria	Josep Serra	G-60.500	
La rondalla	Juli Garreta	G-60.504	
Lo foc de la Bisbal	Antoni Agramon	G-60.505	
Lo cant dels aucells (sic)	Juli Garreta	60.317	®
La flor del dia	Pere Guanter	60.319	
La trena d'or	Pere Rigau	60.320	
La federalista	Josep Serra	60.322	®
La sultana	Josep Serra	60.323	®

Tots són discos gravats a una cara i l'estructura de la gravació era:

Discos petits: una tirada de curts contrapunt i una tirada de llargs.

Discos grans de 25 cm de diàmetre: Dues tirades de curts contrapunt i una tirada de llargs.

Naturalment si algun lector té o sap on hi ha algun disc dels abans esmentats, li pregaria que es posi en contacte amb la redacció de "SOM", no ens poden permetre el luxe de perdre una joia musical d'aquesta magnitud

Per avui crec que ja n'hi ha prou. La propera ocasió continuaré parlant del tema.

Notes:

® Disc depurat i digitalitzat

G Davant el número de catàleg identifica el disc gran de 25 cms de diàmetre.

Sol el numero vol dir disc petit, de 17.5 cms de diàmetre,

Preu dels discos: Petits: 4.00 pts. Grans: 8.00 pts.

Tirada normal: 500 unitats.

Drets d'autor: Petits 5 cèntims. Grans: 10 cèntims

Antoni Torrent i Marques.